

Feljegyzés néhány hiányosságról, amelyek napjainkban is előfordulnak a 144/1968. számú, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság nemzetiségeinek helyzetéről szóló alkotmánytörvény gyakorlati megvalósításában

1984. július 10., Pozsony. Záznam o niektorých nedostatkoch, ktoré sa vyskytujú v realizácii ústavného zákona číslo 144/1968 Zb. o postavení národností v Československej socialistickej republike címmel a Szlovák Kormányhivatal Nemzetiségi Titkárságán belső használatra készült szlovák nyelvű dokumentum arról, hogy a szerző 15 éves hivatali munkájának tapasztalatai alapján milyen további feladatok elvégzését tartja fontosnak a nemzetiségi politika terén.

A Szlovák Szocialista Köztársaság Kormányhivatala nemzetiségi főosztálya vezetőjének 1984. május 28-án történt felkérésére ismételten megvizsgáltam a Szlovák Szocialista Köztársaságban élő nemzetiségek sajátos jogai érvényesítésének a jelenlegi állapotát. Ezen jogok fontosságának és komolyságának a mérlegelése után kötelességemnek tekintem, hogy még nyugdíjba vonulásom előtt felhívjam a nemzetiségi főosztály figyelmét a nemzetiségi kérdésben felmerülő több probléma halaszthatatlan megoldásának a szükségességére, valamint arra, hogy az alábbi terü-

leteken az államigazgatás szervei tegyék meg a szükséges intézkedéseket, s ezek végrehajtását a legmesszebbmenőbb következetességgel biztosítsák.

Az oktatásügy

1. Az iskoláskor előtti nevelésben fontos szerepet töltenek be az óvodák. A Szlovák Szocialista Köztársaságban az óvodák nevelési nyelve a szlovák nyelv, a magyar nyelv és az ukrán nyelv. A szlovák nevelési nyelvű óvodákat aránytalanul sok magyar nemzetiségű, azaz olyan gyermek látogatja, akiknek magyar az anyanyelve. Igaz ugyan, hogy a magyar nevelési nyelvű óvodákat évről évre egyre több magyar nemzetiségű gyermek látogatja, de ezek aránya még mindig jóval alacsonyabb, mint a Szlovák Szocialista Köztársaságban élő lakosságból a magyar nemzetiség aránya. Figyelemre méltó helyzet alakult ki a magyar nevelési nyelvű óvodák utolsó, valamint a magyar tanítási nyelvű alapiskolák első osztályában. A helyzet kedvezőtlen alakulása annak következtében kezdődött el, hogy a Szlovák Szocialista Köztársaság Kormányának különféle határozatai ellenére az államigazgatás szervei nem teremtették meg a szükséges feltételeket ahhoz, hogy a városokban vagy a falvakban élő magyar nemzetiségű szülők túlnyomó többsége a magyar nevelési nyelvű óvodába, illetve a magyar tanítási nyelvű alapiskola első osztályába írathassa be gyermekét.

Általánosan ismert tény, hogy az óvoda és az alapiskola tevékenysége szorosan összefügg egymással. Tehát minél több gyermek jár magyar nevelési nyelvű óvodába, annál több gyermeket fognak a szülők beírni a magyar tanítási nyelvű alapiskola első osztályába. A magyar nemzetiségű gyermekek esetében azonban a meglévő arány nem fedi a valóságot, ezért s ennek következtében a Szlovák Szocialista Köztársaságban a gyerekek arányát tekintve évről évre csökken a magyar tanítási nyelvű alapiskola első osztályába beíratott gyermekek száma. Megállapíthatjuk, hogy a létszámcsökkenés jelenlegi üteme mellett egészen rövid idő múlva a magyar tanítási nyelvű iskolákba már a jelenlegi létszám felét sem fogják beírni. Az iskolák tanítási nyelvére vonatkozóan azonban a helyzet ilyenfajta várható alakulását már nem tekinthetjük a szülők szabad választása megnyilvánulásának.

2. A Szlovák Szocialista Köztársaságban az alap- és középiskolák tanítási nyelve a szlovák nyelv, a magyar nyelv és az ukrán nyelv. Mindhárom tanítási nyelv egyenrangú. A 32/1984. számú törvény 32a paragrafusa értelmében a magyar nemzetiségű gyermekek számára létesített iskolák tanítási nyelve a magyar nyelv, az ukrán gyermekek számára létesített iskolák tanítási nyelve pedig az ukrán nyelv. Megjegyzem, hogy a magyar nemzetiségű gyermekek és ifjúság számára már 1961-től működnek olyan iskolák, amelyekben a magyar nyelven és irodalmon mint tantárgyon kívül minden más tantárgyat szlovák nyelven tanítanak (például a közgazdasági szakközépiskolákban, a vegyészeti szakközépiskolákban, az egészségügyi szakközépiskolákban stb.), ráadásul az iskolarendszer minden szintjén némelyik tantárgyat mindenhol csakis szlovák nyelven tanítják (például a testnevelést). A magyar nemzetiségű lakosság általános véleménye az, hogy az említett iskolákban az egyes tantárgyak tanítása törvényellenesen történik. A törvényellenességet viszont az oktatásügyben is meg kell szüntetnünk.

A felsorolt tények jelentős mértékben befolyásolják a gyermekeket, akik évről évre egyre kevesebben jelentkeznek középiskolai tanulmányokra. Véleményem szerint feltétlenül el kell érünk, hogy a magyar nemzetiségű ifjúság a magyar nyelvű kö-

zépiskolákban valóban magyar nyelven tanulhasson. Ez az ifjúság nemzetisége miatt nem kerülhet hátrányos helyzetbe.

3. Érzékeny terület a szakemberképzés is. Jelenleg még mindig alacsony a magyar tanítási nyelvű szakmunkásképzők száma. Ezen a téren az utóbbi tíz évben a helyzet lényegében nem változott. Ennek a kérdésnek a megoldatlansága viszont mind a magyar nemzetiségű szülőknek, mind a népgazdaságnak hátrányt jelent. A szakmunkásképző intézeteket joggal vádolják azzal, hogy eszközévé váltak a magyar nemzetiségű ifjúság, a jövő munkásosztálya elnemzetietlenítésének.

A magyar nemzetiségű tanulók túlnyomó többsége szlovák tanítási nyelvű szakmunkásképző intézetet látogat azért, mert a szülők észrevételei ellenére nincsenek meg a feltételek ahhoz, hogy a jövőben végzendő foglalkozásukra saját anyanyelvükön készülhessenek fel. Az iskolairányítás képviselői mindeddig nem értették meg, hogy elkerülhetetlen a szükséges feltételek kialakítása, sőt állandóan azt hangsúlyozzák, hogy a magyar nemzetiségű gyermekek oktatása szlovák nyelven célravezetőbb, mivel majd az egész köztársaság területén érvényesülhetnek. A szülők viszont rossz néven veszik, hogy gyermekeiknek Szlovákia különböző részeire, sőt Csehországba kell munka után vándorolniuk, mivel a magyar nemzetiség által lakott területeken csak helyenként épült ki valamilyen ipar. Ezt a megállapítást támasztja alá az a tény is, hogy a Szlovákia északi területein működő üzemek hetente hordják dolgozóikat munkába, majd hét végén haza Szlovákia déli részéről. Gyakran előfordul, hogy az aktív éveken levő magyar nemzetiségű dolgozók az ország ipari központjaiban kapnak lakást, s emiatt a magyar nemzetiség által lakott egyes területek elnéptelenedésének a veszélye áll fenn. Ezt bizonyítják az utóbbi három népszámlálás adatai is.

4. A Szlovák Szocialista Köztársaságban az egyetemeken és főiskolákon – kivételt képez a nyitrai Pedagógiai Kar magyar tagozata – az oktatás nyelve a szlovák nyelv. Tekintettel arra, hogy a középiskolák tanítási nyelve a szlovák nyelven kívül a magyar és az ukrán nyelv is, kézenfekvő és kívánatos lenne, hogy az egyetemek és főiskolák felvételi vizsgáit az említett két nyelven is le lehessen tenni.

A magyar tanítási nyelvű középiskolákat végzett diákok számára a következő nehézséget az egyetemek és főiskolák felvételi tesztjei jelentik. Kívánatos lenne, hogy a kérdések szövegét magyar, illetve ukrán nyelvre is lefordítsák, s ily módon tegyék lehetővé a középiskolák minden végzőse számára, hogy olyan nyelven kaphassa meg a felvételi vizsga kérdéseit, amilyen nyelven a középiskolát végezte. Ez annál is inkább szükséges lenne, hogy a magyar és az ukrán tanítási nyelvű középiskolák végzősei számára is biztosítottak legyenek a felvételi vizsga azonos feltételei úgy, ahogy azok a szlovák tanítási nyelvű iskolát végzettek számára biztosítottak. A többnyelvű tesztek bevezetésével a vizsgákon az eddigieknél határozottan jobb eredményeket érnének el mind időben, mind a tárgyi tudást tekintve.

A jövőben szükségesek lennének az olyan irányú törekvések is, hogy az egyes karokon, illetve egyetemeken vagy főiskolákon (például a nyitrai Mezőgazdasági Főiskolán) biztosított legyen az előadások, illetve a vizsgák nyelvének megválasztási lehetősége: szlovák vagy magyar nyelven akarja-e a hallgató az előadást és a vizsgát. Szlovákia lakosságának összetételét tekintve a jelenlegi rendszer semmiképp nem tekinthető haladónak. Fékezi az egyes nemzetiségekhez, elsősorban a magyar nemzetiséghez tartozók művelődésének a lehetőségét. Ismert tény, hogy az utóbbi

évtizedekben aránylag kevés magyar nemzetiségű diák tanul a Szlovák Szocialista Köztársaság egyetemlein és főiskoláin. Relatív mennyiségük csak egyharmadát teszi ki a magyar nemzetiségű lakosság szlovákiai arányának. A felvetett gondokat csakis az államigazgatás olyan intézkedéseivel lehet orvosolni, amelyek segítségével lényegesen emelkedne az alacsonyabb szintű (azaz alap- és középiskolák – a ford. megj.) magyar tanítási nyelvű iskolák tanulóinak a száma. Ha figyelembe vesszük, hogy a statisztikai adatok kimutatásai szerint egy felsőfokú végzettséggel rendelkező szakember felkészítése a társadalomnak több mint 600 ezer koronájába kerül, a felvetett kérdések elhanyagolásának az a következménye, hogy a lakosság egy részét, ebben az esetben a magyar nemzetiségű lakosságot, gazdasági kizsákmányolás sújtja, amely népgazdaságunkban ugyan a Szlovák Szocialista Köztársaságban kimutatott számarányának megfelelő értékeket hozza ugyan létre, de a nemzeti jövedelemből már nem részesül olyan arányban, mint amilyen őt megilletné.

A nemzetiségi hátrány következő formája az egyetemek és főiskolák végzett hallgatóinak az alkalmazásával függ össze. Azáltal, hogy az egyetemet vagy főiskolát végzettek közül a magyar nemzetiségű lakosság köréből aránytalanul alacsonyabb a végzős hallgatók száma, a különféle párt- és állami funkciókba, az államigazgatásba, sőt a többségében magyar nemzetiségű lakosság által lakott területeken a mezőgazdasági üzemekben és szövetkezetekben vezető beosztásba is csak kevés magyar nemzetiségű kerül be. Mindez fokozza a feszültséget, és rontja a magyarok és a szlovákok közti légkört.

A kultúra

A kultúra terén elsősorban a következő hiányosságok szembeötlők:

1. A népkönyvtárakban évről évre kevesebb a magyar könyv. Elsősorban az újabb kiadványok hiányoznak. Ez a hiányosság vonja maga után azt, hogy a magyar nemzetiségű olvasók száma is egyre csökken.

2. A Slovenská kniha könyvesboltjaiban Szlovákia minden járásában kicsi a magyar könyvek választéka. A magyar nemzetiségű lakosság jelentős része bevásárló turizmusra kényszerül, hogy ezáltal szerezzék be Magyarországról a kívánt irodalmat.

3. A magyar nemzetiség által lakott területek folyóiratokkal és újságokkal való ellátása teljes mértékben elégtelen. Az állampolgárok állandóan kérik, hogy növeljék a Magyarországról behozott folyóiratok és újságok mennyiségét, de mind a mai napig lényeges változás nem történt. Nem fogadható el az a magyarázat, hogy a folyóiratok és újságok behozatalának a hiánya a vállalatok közötti fizetési gondok miatt akadozik.

4. A Csehszlovák Rádió magyar nyelvem sugárzott hírműsorai és egyéb magyar nyelvű műsorai is csak Szlovákia déli területein foghatók. Nincsenek meg annak a feltételei, hogy az ország magyar nemzetiségű lakosságát a rádió segítségével tájékoztassák. Mindenekelőtt a szocialista hazánk lehetőségeihez mért műszaki és gazdasági feltételek hiányoznak, s ennek következtében nemcsak hogy az ország magyar lakosságának az igényeit nem elégítik ki, de nem felelnek meg a Csehszlovák Szocialista Köztársaság általános társadalmi érdekeinek sem. Ezért halaszthatatlanul szükséges, hogy az ország északi területein és a Cseh Szocialista Köztársaság területén élő magyar nemzetiségű lakosság számára is legalább a hírműsorok vételét biztosítsák.

5. A Csehszlovák Televízió az elmúlt év végén heti fél órában kezdett magyar nyelvű műsort sugározni. Az általános vélemény szerint ez a sugárzási idő nem elegendő, s nem arányos a magyar nemzetiségű lakosság szükségleteivel sem. Ugyanúgy azonban meg kell teremteni annak a feltételeit is, hogy a televízió ukrán nyelven is sugározzon.

6. A Csemadok tevékenysége csak a Szlovák Szocialista Köztársaság területén engedélyezett. Ennek következtében azoknak a magyar nemzetiségű állampolgároknak, akik a Cseh Szocialista Köztársaság területén élnek és dolgoznak, nincs meg az a lehetőségük, hogy kultúrájukat saját anyanyelvükön az említett kulturális-társadalmi szervezetben gyarapíthassák.

7. A magyar nemzetiségű lakosság által lakott területeken nemzetiségi témakört feldolgozó múzeumok létesültek. Mind a mai napig azonban nincs egy olyan, a magyar kultúra egészét bemutató múzeum, amely legalább olyan mértékben óvna és tudományosan feldolgozná a magyar nemzetiségű lakosság anyagi és szellemi kulturális értékeit, mint amilyen az ukrán (ruszin) nemzetiség esetében létrejött. Ugyanúgy elégtelen az emlékszobák, a honismereti és tájházak hálózatának a kiépítése is.

8. A kultúrában megmutatkozó sajátosságokat egy magyar és egy ukrán nemzetiségi könyvtárnak kellene bemutatnia. Ilyen könyvár eddig még nem jött létre. Az eddigi próbálkozások eredménytelenek voltak.

9. Napjainkban nagyon silányan támogatottak a magyar nemzetiségű képzőművészek is. Mind a mai napig Losoncon kívül nem nyílt meg hazánkban egy további olyan kiállítóterem, amely a magyar nemzetiségű alkotók műveit mutatná be.

A nyelvhasználat

A nyelv megszűnésével megszűnik létezni maga a nemzet is. Ha egy nemzetiségnek nem adatik meg az a lehetőség, hogy anyanyelvét a hivatalos ügyek intézése során is használhassa (szóban és írásban egyaránt), léte bizonytalan, napjai meg vannak számlálva. A Csehszlovák Szocialista Köztársaság Alkotmányának a sajátos nemzetiségi jogok biztosításáról szóló deklarációja csak alapját képezi az egyes nemzetiségek fennmaradásának, a döntő azonban az, hogy ezeket a jogokat milyen mértékben valósítják meg. S a Szlovák Szocialista Köztársaságban éppen a törvényben biztosított jogok megvalósítása nem következetes.

Az egyes nemzetiségek, elsősorban a magyar nemzetiség nyelvének a használatában mindenekelőtt a következő hiányosságok és sérelmek tapasztalhatók:

1. Mind a mai napig nem jelent meg a helységnevekre vonatkozó jogszabály, természetesen a helységneveknek a hivatalos ügyintézés során való használatára vonatkozó jogszabály sem. Az 1948-ban, a diszkriminációs intézkedések korának utolsó szakaszában kiadott hirdetményt a magyar nemzetiségű lakosság nem ismeri el, és ezen a területen az állami szervek tétlenségére hívják fel a figyelmet. A helységnevek magyar alakjának a használata tiltott volt, az említett hirdetmény ebben a korban megszüntette a városok és falvak magyar nevét. Mindez akkor történt, amikor a magyar nemzetiségű lakosokat megfosztották csehszlovák állampolgárságuktól és összes politikai joguktól. Az akkor létrehozott helyzet tart még mind a mai napig. Ezért nem helytálló az az eddig hangoztatott magyarázat, hogy a jelenlegi állapot a nemzeti demokratikus forradalom eredményeként jött létre. Ez az állítás egye-

nesen ellentmond a Csehszlovák Szocialista Köztársaság Alkotmányában lefektetett elveknek és az Alkotmány szellemének is. Megjegyzem, hogy a községek lakosságának egyik alapvető joga, hogy anyanyelvén nevezze meg saját települését, faluját vagy városát, amelyet ősei hoztak létre, illetve amelyet ő maga teremtett meg.

Az 1970-ben kiadott új jogszabály az államigazgatás illetékes szervei számára az alkotmánytörvény keretein belül semmilyen felhatalmazást nem tartalmaz a nemzetiségek helyzetére vonatkozóan, és az 1970-ben kiadott hirdetmény meg sem említi a dolog nyelvi vonatkozásait.

A valóságban csak egyetlen „jogszabály” érvényes, amely a szóban forgó területre vonatkozik, ez pedig a Szlovák Sajtó- és Tájékoztatási Hivatal (Slovenský úrad pre tlač a informáciu) 1971-ben önkényesen, törvényes felhatalmazás nélkül kiadott módosítása. Ennek a módosításnak már több mint egy évtizedes gyakorlati alkalmazása állandó célpontját képezi azon lakosság felháborodásának, akik rendszeresen olvassák a Szlovák Szocialista Köztársaságban megjelenő magyar nyelvű folyóiratokat és újságokat. Mivel az említett módosítás törvényes megalapozottság nélkül korlátozza a Csehszlovák Szocialista Köztársaság lakossága egy részének a jogait, ugyanakkor nemzeti elnyomás alapján diszkriminálja a magyar nyelvet, el kell érni, hogy a szóban forgó módosítás hatálya azonnal megszűnjön, valamint hogy a hiányosságokat orvosolják. A fent említett módosításhoz hasonló jogszabálynak nincs helye a csehszlovák jogrendben.

2. A magyar és az ukrán (ruszin) nemzetiségű polgárok által lakott városokban és falvakban következtelenség tapasztalható az utcák és közterületek nevének a használatában annak ellenére, hogy a Szlovák Szocialista Köztársaság Kormányának 1980-ban kiadott rendelete az államigazgatás szervei számára lehetővé teszi az utcák és közterületek nevének kétnyelvű használatát. A nemzeti bizottságok azonban arra hivatkoznak, hogy nincs pénzük az új táblákra. A valóság az, hogy nem hajlandók azokat megrendelni.

3. Hiányosságok tapasztalhatók továbbá az üzletek és egyéb gazdasági szervezetek megjelölésében, az üzletekben és a kirakatokban az áruféleségek feltüntetésében, ugyanúgy az említett téren a különféle információk feltüntetésében is. Még a mérgező anyagok csomagolásán sincs feltüntetve magyar és ukrán nyelven a figyelmeztetés. Olyan esetek is előfordulnak, hogy a magyar vagy az ukrán nemzetiség által lakott területeken még az államigazgatási szervek vagy a járulékos szervezetek neve nincs feltüntetve két nyelven.

4. A magyar vagy ukrán nemzetiségű állampolgároknak az államigazgatáshoz saját anyanyelvükön benyújtott panaszait vagy egyéb beadványait csak szlovák nyelven intézik. A kétnyelvű határozatok kiadása azonban nemcsak az államigazgatás helyi szerveinek a kötelessége lenne, hanem a központi szervek (például a Szlovák Nyugdíjhivatal – Slovenský dôchodkový úrad) kötelessége is.

5. A figyelmeztető táblákat néhol ugyan kitették, de azok többnyire a vállalatokban és a szolgáltatásban is kevésbé látható helyen vannak elhelyezve (például a Dohányozni tilos!, Magasfeszültség! stb.).

6. A Polgárjogi perrendtartás és Büntető törvénykönyv lehetővé teszi, hogy az ügyfelek a bíróság előtt saját anyanyelvüket használják. Az ügyfeleket azonban erre a jogukra a felvilágosítás során következetesen nem figyelmeztetik. Ugyanúgy mind a mai napig egyértelműen nem megoldott a tárgyalás olyan nyelven történő vezeté-

se, amilyen nyelven azt az ügyfelek igényelnék, beleértve ebbe a jegyzőkönyv megírásának a nyelvét is.

7. Annak ellenére, hogy a nemzeti bizottságokról szóló törvényt 1968-tól már többször módosították, annak még a legújabb változata sem tartalmaz arra vonatkozó rendelkezést, hogy a nemzeti bizottságoknak szintén eleget kell tenniük azoknak a sajátos jogoknak, amelyek az egyes nemzetiségek állampolgárait megilletik. A nemzeti bizottságokról szóló törvény olyan rendelkezést sem tartalmaz, hogy a képviselőknek vagy az állampolgároknak a képviselő-testület ülésein vagy más összejöveteleken joguk van saját anyanyelvükön felszólalni. Hozzáteszem, hogy az országgyűlési képviselőknek ezt a jogát a Szövetségi Gyűlés mindkét kamarájának jogrendje tartalmazza.

8. A járási újságok magyar nyelven összesen mintegy negyvenezer példányszámban jelennek meg. Az ilyen újságok többségét úgy szerkesztik, hogy a cikkek és a híryanag körülbelül felét szlovák nyelven közlik. Tekintettel arra, hogy az ilyen eljárás ellentétben áll az újságok küldetésével, nem kívánatos, hogy az újságcikkeket, a híryanagot és a hirdetéseket váltakozva hol szlovák, hol magyar nyelven közöljék. Vitathatatlan, hogy a járási újságok kiadásában is érvényesülnie kell annak az alapelvnek, amely szerint a magyar olvasó számára kiadott újságnak magyar nyelven kell megjelennie. Nem megengedhető, hogy a járási újságok a valóságban a szlovák nyelvi ismeretek terjesztésére szolgáljanak.

9. A törvények és egyéb jogszabályok csak szlovák nyelven jelennek meg (a Cseh Szocialista Köztársaságban cseh nyelven). Azok magyar nyelvű fordítása 1968 óta nem készül.

A fenti kérdéssel kapcsolatban megjegyzem, hogy minden állam elsődleges feladata az, hogy a törvényeket minél több állampolgár ismerje. Ezért lenne időszerű a Csehszlovák Szocialista Köztársaság azon törvényeinek a magyar, illetve ukrán nyelvű kiadását felújítani, amelyek elsősorban a magyar és ukrán (ruszin) nemzetiségű lakosságot érintik. Az ehhez szükséges pénzeszközök és munkaerő biztosítása nem jelenthet gondot.

10. A magyar és ukrán nyelvű tájékoztató és tájékoztató táblák már majd mindenhol eltűntek. Azokat már sem a vasútállomásokon, sem az autóbusz-pályaudvarokon nem láthatjuk. Az egyes vasútállomásokon még az ivóvizet jelző magyar nyelvű táblát is hiába keressük. További hiányosság, hogy sem a vonatok érkezéséről, sem indulásáról nem tájékoztatják az utasokat a nemzetiségek nyelvén. Hozzáteszem, hogy ebben az esetben nemcsak a jog betartásáról, hanem az állampolgárok valódi szükségleteinek a kielégítéséről is szó van.

Jogszabályok

Általánosan ismert tény, hogy a bírósági eljárás résztvevőinek azt a jogát, hogy az eljárás során használhassák anyanyelvüket, illetve az egyes nemzetiségekhez tartozó állampolgárok sajátos jogainak a nagy részét is, amelyeket a 144/1968. számú alkotmánytörvény foglalja magában, a csehszlovák jogrend a nemzetközi szervezektől vette át. Kívánatos lenne, hogy az egyes csehszlovák jogszabályok ne csak az említett jogokat tartalmazzák, hanem ennél többet, tehát olyan jogokat is, amelyek nem képezik tárgyát a nemzetközi megállapodásoknak, például az egyes nemzetiségek által lakott területek helységneveinek a kialakítását és használatát, vagy

például a bírósági eljárások menetének és az ott készülő jegyzőkönyveknek a nyelvét az eljárásban részt vevő személyek anyanyelve szerint.

A jövőben már azt is el kellene érni, hogy 15 év után végre elfogadják az alkotmánytörvény végrehajtásához szükséges végrehajtó rendelkezéseket, és hogy a nemzetiségekhez tartozó állampolgárok minden sajátos joga helyet kapjon az egyes köztársaságok törvényeiben és végrehajtó rendelkezéseiben.

A Szlovák Szocialista Köztársaság Kormányának Nemzetiségi Tanácsa

A kormány e tanácsadó testületének 28 tagja van. A testület tevékenysége nehézkes. Az eddig szerzett tapasztalatok alapján elmondhatom, hogy a Szlovák Szocialista Köztársaság Kormányának Nemzetiségi Tanácsa jelenlegi formájában sem annak a célnak, sem annak a küldetésnek nem felel meg, amely miatt azt létrehozták. Feltétlenül meg kell kezdeni a testület átszervezését. Mindenekelőtt tagjait kell legáltalább egyharmadára csökkenteni.

A tagok kiválasztásakor elsődleges szempont a nemzetiségi téren szerzett tapasztalatuk kell, hogy legyen, ne pedig a betöltött tisztség. Az új tagok ne az államigazgatás egyes szerveit vagy az egyes szervezeteket képviseljék.

A tanácsadó testület tagjainak a kinevezésekor a jövőben azt is figyelembe kell venni, hogy közöttük a nemzetiségek képviselői is jelen legyenek. Nem lehet „róluk, de nélkülük” tárgyalni.

Az új tanácsadó testületet nem kellene elárasztani jelentések készítésével, mint eddig, hanem az lenne kívánatos, hogy a szó szoros értelmében a nemzetiségi kérdések megoldásában a kormány valódi tanácsadó szerveként szolgáljon.

Az általános léggör

A szerzett információk és tapasztalatok alapján megállapíthatom, hogy az utóbbi öt évben romlott a magyar és a szlovák lakosság közötti viszony. Ennek okai különfélék.

Elsősorban a magyar tanítási nyelvű iskolák tanítási nyelvébe beavatkozó adminisztratív intézkedés előkészítése szült nem kívánatos feszültséget. Az oktatási minisztérium javaslata alapján – amint ez általánosan ismert tény – az utolsó tantárgyat (a magyar nyelv és irodalom tantárgyon kívül) 1983-ban oktatták volna magyar nyelven.

A léggör romlásának a csúcspontját jelentette az alap- és középiskolák tanítási nyelvére vonatkozó téziseknek, később javaslatoknak a Szlovák Nemzeti Tanács szervei elé való terjesztése. A törvényjavaslat a magyar lakosság körében félelmet váltott ki amiatt, hogy az oktatási minisztérium javaslatának törvénybe iktatása a kezdetét jelentené a magyar tanítási nyelvű iskolák fokozatos felszámolásának. Csak a legmagasabb szintű politikai és állami tisztségviselők józansága mentette meg a helyzetet, és akadályozta meg a szlovákok és a magyarok közötti viszony további rohamos romlását.

A legmagasabb szintű államigazgatási tisztségviselők részéről a kiadott utasítások következetlen teljesítése ok-okozati összefüggésben áll azokkal az említett tényezőkkel, amelyek az általános léggör romlásához vezettek. Javulás csakis a nemzetiségi kérdés következetes megoldása révén érhető el. A barátságos léggör kiala-

kítéséhez elsősorban a szlovák nyelvű sajtó nyújthat hathatós segítséget. S ez kívánatos is lenne. Segítségével a sérelmeket hamarabb lehetne orvosolni, mint tárogatása nélkül. Véleményem szerint kétsédelem nélkül meg kell állítanunk a szlovákok és a magyarok közötti viszony romlásának a folyamatát, megfelelő intézkedésekkel meg kell szilárdítani a magyar nemzetiségű lakosság bizalmát, hogy a szocialista Csehszlovákiában úgy érezzék magukat, mint saját hazájukban. S a közeljövőben a Szlovák Szocialista Köztársaság Kormányhivatala nemzetiségi főosztálya számára ennek kell lennie a legfontosabb feladatnak.

Pozsony, 1984. június 10

(Fordította Kecskeméthy Győző)

Gyönyör József

KÖZEL A JOG ASZTALÁHOZ

MI, CSEHSZLOVÁK NEMZET, A TÖKÉLETES NEMZETI EGYSÉGET MEGSZILÁRDÍTANI, A KÖZTÁRSASÁGBAN IGAZSÁGOS RENDET MEGHONOSÍTANI, A CSEHSZLOVÁK HON BÉKÉS FELLENDÜLÉSÉT BIZTOSÍTANI, EZEN ÁLLAM ÖSSZES POLGÁRAI ÁLTALÁNOS BOLDOGULÁSÁÉRT MUNKÁNKAT ÉS A JÖVENDŐ MUNKÁNKAT BEVETKÉZTETVÉN A BÉKE ÁLDÁSÁVAL ÉS A SZÓVÁK NEMZETGYŰLÉSÉNEK ELNÖKÉNEK 1918. FEBRUÁR 29-ÉN A CSEHSZLOVÁKIAI KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYÁNAK 1. CÉLJEI SZÁMÁRA MUNKÁNKAT BEVETKÉZTETVÉN

Madách